

# Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

**Berkvens M. 2017. Wespendienven in Vlaanderen, vroeger en nu. *Natuur.oriolus* 83: 113-139.**

Wat de vondst van een geruide veer van een mannetje wespendienf al niet teweeg kan brengen! Het leidde ertoe dat de auteur in oude geschriften (deels van vóór de Tweede Wereldoorlog) is gaan graven (vooral geschoten exemplaren, waarvan dan weer wel de maag- en kropinhoud werd beschreven), terugmeldingen van geringde vogels op een rijtje zette, de resultaten van zenderonderzoek vermeldt, én zelf aan de slag ging. Dat laatste niet alleen betreffende het zoeken naar nesten, maar ook – en misschien wel vooral – het zoeken en volgen van wespennesten, het noteren van gedrag en het zoeken (en vinden) van geruide veren. Het laat zien dat één persoon, mits gegrepen door een soort, veel meer boven tafel kan halen dan mogelijk is via tellingen of inventarisaties. Plus dat er vragen worden gesteld, die vervolgens onderzoek vergen om te worden beantwoord. Progressie! Ook in dit werkgebied in Groot Schietveld bleken de larven van gewone wesp en Duitse wesp belangrijke prooi-soorten, maar daarnaast werden ook hoornaars en middelste wespen gevonden als prooi. Van 12 nesten werd de start van de eileg berekend: in 2007 24 mei, in 2008 24 en 26 mei, in 2009 28 mei en 6 juni, in 2010 29 mei en 1, 2 en 5 juni, in 2011 15 juni, in 2012 12 juni en in 2013 13 juni. Interessant, die verlating met vorderende jaren! In 2015-17 vond Marieke resp. 33, 27 en 0 nesten van gewone wesp; dat 2017 een slecht jaar was, bleek al eerder (zie de vorige Takkeling). Twee in 2017 naar het asieltje van Brasschaat gebrachte juvenielen bleken mager te zijn en haarwormen te hebben. Dat ze geen nest vond in 2017, is ook een teken aan de wand; 2017 was voor Wespendienven een mager jaar (berkvens22@gmail.com).

**Everaert J. 2018. Rode Wouw broedt in Oost-Vlaanderen: eerste geslaagde broedgeval in meer dan 50 jaar. *Natuur.oriolus* 84: 24-25.**

Op 18 juni werd een nest in een Canadapopulier op 20 m hoogte gevonden; het bevatte twee jongen van ongeveer drie weken oud. Op 27 juni lag een jong dood onder het nest (goed gevoed mannetje, geen sporen van gif gevonden); het andere jong vloog uit op 24 juli. Dit broedgeval past in de trend van de toename in Wallonië en Nordrhein-Westfalen. (joris.everaerts@telenet.be).

**Garcia-Heras M.-S., Mougeot F., Simmons R.E. & Arroyo B. 2017. Regional and temporal variation in diet and provisioning rates suggest weather limits prey availability for an endangered raptor. *Ibis* 159: 567-579.**

De Zwarte Kiekendief is endemisch voor Zuid-Afrika. Op basis van 1679 prooien uit 953 braakballen (verzameld in de broedseizoenen van 2006-2015) werd het voedsel uitgeknoobbeld. Er was weinig variatie in de samenstelling van voedsel over het seizoen, maar het aandeel kleine zoogdieren (muizen vooral) bij vogels die in het binnenland broedden daalde sterk tussen augustus en december (de broedtijd). Dat was niet het geval bij vogels die langs de kust broedden. Dit verschil wordt toegeschreven aan

de sterk stijgende temperatuur in het binnenland over het seizoen, waardoor muizen minder actief werden of minder makkelijk te vangen waren. Dat bleek ook uit de middagdip in prooiaanvoer in het binnenland (werd langs de kust niet gevonden); vooral kleine zoogdieren werden nauwelijks gevangen in de vroege middag (binnenland). Prooiaanvoer was ook frequenter langs de kust dan in het binnenland (resp. 0.78x en 0.53x per uur). Er werden echter geen duidelijke verschillen in broedsucces en jongenproductie gevonden voor kiekendieven broedend langs de kust of in het binnenland. Alleen de daling van de productiviteit met vorderend seizoen, een algemeen geldend verschijnsel, was sterker in het binnenland. (ms.garciaheras@gmail.com).

**Gustin M., Giglio G., Pellegrino S.C., Frassanito A. & Ferrarini A. 2017. Space use and flight attributes of breeding Lesser Kestrels *Falco naumanni* revealed by GPS tracking. *Bird Study* 64: 274-277.**

Even had ik het visioen dat Kleine Torenvalken ruimtereizen maakten en daarbij allerlei handige voorwerpen gebruikten, maar nee, het gaat over Kleine Torenvalken in Zuid-Italië die uitgerust zijn met dataloggers en gedurende de broedtijd overwegend binnen 3 km van de kolonie hun voedsel zochten. Sommige vogels vlogen soms zelfs meer dan 11 km weg van de kolonie. Ruim 30% van de GPS punten bevond zich verder dan 3 km van de kolonie. Dat is behoorlijk ver. Vermoedelijk heeft het te maken met het omringende land, overwegend intensief boerenland (voorheen steppe) dat een laag aanbod van arthropoden biedt. Wanneer er minder intensief werd geboerd, vlogen de valkjes bij het voedsel zoeken zelden verder dan 3 km van de nestplek. (marco.gustin@lipu.it).

**Heavisides A., Barker A. & Poxton I. 2017. Population and breeding biology of Merlins in the Lammermuir Hills. *British Birds* 110: 138-154.**

In ZW-Schotland werd een groot heidegebied (350 km<sup>2</sup>) op broedende Smellekens bekeken. Het aantal paren schommelde tussen 8 en 21, met een dalende trend over 1984-2014; eenzelfde trend was zichtbaar voor het aantal gevonden nesten (spreiding 3-12). Het aantal jongen per succesvol paar liet een lichte stijging zien over dezelfde periode. Onder de mannetjes kon 4.8% als eerstejaars worden geboekt, de rest was ouder (berekend over 229 paren); van vrouwtjes bleef dat onbekend (te lastig verschil tussen eerste- en ouderejaars). Start van de eileg varieerde van 20 april tot 1 juni (n=77, na 14 mei nog maar 4 starten, waarvan 3 vervolglegels); de mediane start viel op 3 mei. De gemiddelde legselgrootte was 4.41 (spreiding 1-6). Indien lengte van de eerst grote slagpen werd uitgezet tegen gewicht, kon de sekse van de nestjongen al vanaf 14 dagen oud redelijk betrouwbaar worden vastgesteld (vrouwen groter). Op 682 gesekste nestjongen (ten tijde van het ringen) waren er 345 een mannetje (50.6%). Onder de prooien (helaas vergeten het aantal te noemen) was de Graspieper (met 62.9% van het totaal) verreweg de meest gepakte; er werden 43 prooisoorten vastgesteld. Ook in termen van biomassa bleef het een belangrijke prooisoort, gevolgd door Veldleuwerik. Over de jaren is het heidebeheer drastisch veranderd, van schapenbeweiding naar intensieve jacht op hoenders. Dat laatste ging gepaard met een toename van het aantal jachttopzichters, en een intensivering van predatorcontrole (zoals ze dat eufemistisch noemen aan de andere kant van de plas, en in toenemende mate ook in de monden van Nederlandse natuurbeschermers bestorven ligt). Uitroeien

van predatoren en alles wat erop lijkt is daar tot kunst verheven. Tegelijk worden de heidevelden intensief onderhouden om maar zoveel mogelijk hoenders te krijgen: afbranden vooral, waardoor steeds meer broedplaatsen van Smellekens verdwenen. Na rondvraag bleek intensivering van de jacht op veel meer heidevelden plaats te vinden, vaak gepaard gaande met sterke afname van roofvogels. (i.r.poxton@ed.ac.uk).

**Hovick T.J. et al. 2017. Pyric-carnivory: Raptor use of prescribed fires. *Ecology and Evolution* 2017,7: 9144-9150.**

Heerlijk toch, hoe oude wijn in een nieuw jasje opgediend kan worden als kekke frontlijnwetenschap, plak er lekker bekkende term op (en doe alsof dat óók nieuw is), en wat krijg je dan: brandjes in grazige habitats trekken roofvogels aan! Dat is al veelvuldig beschreven voor Afrika, Australië en Zuid-Amerika, maar – doen de auteurs voorkomen – niet voor de prairies van de centrale USA. Ook flauwekul trouwens, maar dat terzijde. Daar is het vooral de Swainson's Buizerd, die maar liefst zeven keer zo talrijk is mét grasbrandje dan zonder. Die roofvogels eten de insecten die door het vuur worden opgejaagd. De auteurs vermoeden dat de roofvogels afkomen op de rookpluim die een brandje genereert. Ja, het staat er echt. Dat moet natuurlijk nog wel getest worden, een aanbeveling voor vervolgonderzoek.

**Kolbe M. & Nicolai B. 2017. Der Rotmilan *Milvus milvus* und andere Greifvögel (Accipitridae) im nordöstlichen Harzvorland – Situation 2016. *Ornithol. Jber. Mus. Heineanum* 34: 1-22.**

Een landbouwgebied van 440 km<sup>2</sup> met verspreide bosjes en houtwallen aan de voet van het Harzgebergte in oostelijk Duitsland werd in 1986, 1991, 1996, 2001, 2006, 2011 en 2016 op roofvogels geïnventariseerd. Buizerd nam af als broedvogel, zo ook Torenvalk. Dit wordt geweten aan veranderingen in de landbouw en afnemend prooiaanbod (dat laatste niet gekwantificeerd). Zwarte Wouw nam licht toe (maar dun gezaaid), terwijl Bruine Kiekendief (weinig) en Rode Wouw (na Buizerd de talrijkste roofvogel) stabiel in aantal bleven. Rode Wouw en Buizerd hadden een laag broedsucces, met resp. 0.95 en 0.89 jong per paar. Rode Wouwen zijn bezig met een verschuiving van boerenland naar stadsranden. Als andere negatieve factoren worden genoemd: predatie, kap van populieren, windmolens en nestcompetitie met Nijlganzen en Wasberen. Allemaal natte-vinger-werk, dus met korreltje zout nemen.

**Krynski K., Golawski A. & Kasprzykowski Z. 2017. Do weather factors lead to partial brood losses in the Marsh Harrier *Circus aeruginosus*? *Ecology Ecology & Evolution* 29: 149-156.**

De biologie is inmiddels aangeland op het punt waarop veel onderzoekers suggereren met iets geheel nieuws te komen, ondanks het feit dat het in de afgelopen twee eeuwen al vele malen is uitgezocht en opgeschreven. Zo ook deze studie. Wonderbaarlijk dat ze weggomen met een uitspraak als zou onbekend zijn of weervariabelen van invloed zijn op verliezen onder nestjongen van de Bruine Kiekendief. In hun geval is weer kennelijk niet van invloed, maar het is onduidelijk hoe ze tot die conclusie komen (in ieder geval niet natrekbaar in het stuk, gebaseerd op een klein aantal paren en slechts 4 jaar onderzoek; zelfs de variatie in regenval van jaar op jaar wordt niet gegeven). Deelverliezen waren wel groter naarmate het aantal jongen in het nest groter was. Tsja. Herhalingsonderzoek is prachtig, maar mag ook wel zonder praatjes als zou het

‘nieuw’ zijn. (oriolus1@tlen.pl).

**Martínez-Padilla J. et al. 2017. A negative association between bromadiolone exposure and nestling body condition in common kestrels: management implications for vole outbreaks. *Pest Manag. Sci.* 73: 364-370.**

Uitbraken van muizen moeten te vuur en te zwaard worden bestreden, zoals ook in Nederland in 2014 bleek. Desnoods met gif, zoals bromadiolon in deze Spaanse studie. Bij Torenvalken werd gekeken wat daarvan terug te vinden was in nestjongen, en of het gif van invloed was op de conditie van die jongen (conditie hier gemeten als lichaamsgewicht gecorrigeerd voor grootte; dat laatste bepaald via tarsuslengte). Jongen waarin sporen van bromadiolon in hun bloed werd aangetroffen bleken 6.7% lichter te zijn (ongeacht de concentratie van het gif in het bloed) dan jongen zonder sporen. Of dat iets betekent in termen van overleving, blijft onduidelijk. Ook curieus: gebruik van bromadiolon werd afgemeten aan de hoeveelheid die door de overheid aan boeren was verstrekt, niet aan wat boeren daadwerkelijk toepasten (en óf ze het toepasten). Uhhhh? (jmartinezpadilla12@gmail.com).

**McGrady M.J. et al. 2017. Territory occupancy and breeding success of Peregrine Falcons *Falco peregrinus* at various stages of population recovery. *Ibis* 159: 285-296.**

In Zuid-Schotland is de slechtvalkpopulatie toegenomen nadat pesticidengebruik aan banden was gelegd. Over 1964-2015 bleken bezette territoria een grotere kans te lopen opnieuw te worden bezet (en jongen voort te brengen) dan territoria die voor het eerst bezet werden. Geografische variaties op dat thema werden door andere factoren beïnvloed, in het bijzonder vervolging. (olim@ufl.edu).

**Meyburg B.-U. et al. 2017. Orientation of native translocated juvenile lesser spotted eagles (*Clanga pomarina*) on the first autumn migration. *J. Exp. Biol.* 220: 2765-2776.**

Schreeuwarden leggen gewoonlijk 2 eieren, maar het tweede jong wordt bijna altijd gedood door het eerste. In Duitsland leidde dat tot een tamelijk bizarre ‘beschermingsmaatregel’: neem het tweede jong weg voordat het wordt gemold, voedt het op en zet het uit: jongenoutput verdubbeld, kwijnende populatie gered! In Duitsland werden op die manier in 2004-2016 85 Abels aan de populatie toegevoegd. De ‘geredde’ jongen bleken eerder op trek te gaan dan de jongen die op natuurlijke wijze uitvlogen. Bovendien haalden slechts 4 van de 12 ‘geredde’ jongen Afrika (hoge sterfte doordat ze zuidwaarts vlogen, en dus de centrale Middellandse Zee moesten overvliegen, volgens de auteurs vanwege te vroege wegtrek en niet-aansluiten bij ervaren oude arenden die de Middellandse Zee aan de oostkant ronden), tegen 7 van de 8 normaal uitgevlogen jongen. Overigens was de overleving van beide groepen jongen aan het eind van het jaar sowieso miniem: 10 van de 12 ‘geredde’, en 6 van de 8 normale waren binnen een jaar dood. Dat er vervolgens een lofzang wordt gehouden op de omslachtige reddingsactie (2<sup>de</sup> jong wegnemen en opvoeden) is raadselachtig en onterecht. Allereerst gaat het om een kwijnende randpopulatie, ten tweede zijn de oorzaken van dat kwijnen niet weggenomen, ten derde doorkruis je met dergelijke acties wat natuurlijke selectie had fijngeslepen (Kaïn doodt Abel). Beschermers zijn vreemde wezens met een overschat zelfbeeld, ook als ze zich voordoen als wetenschapper (en beter zouden

moeten weten). Los daarvan: doordat de vogels gezenderd waren, zijn er wel weer mooie trekbaantjes toegevoegd aan de bestaande kennis, wordt steeds duidelijker dat er gevaarlijke knelpunten in de trekbaan zitten (zie daar ook het échec van de natuurbescherming: dat weten we al heel lang, maar er verandert niets; de meeste vogelbeschermers schrijven liever rapportjes – en denken daarmee het probleem opgelost te hebben – dan dat ze hun pluchen zetel verlaten en actie ondernemen), en leren we dat er grote individuele variatie bestaat in hoe de trek en overwintering aan te pakken. Dat hele translocatie-project heeft verder met Greifvogelschutz net zoveel te maken als boskap met vergroting van de biodiversiteit. Maar het past wel in de modetrend dat mensen het beter weten dan de achterbakse natuur. (Greifvogelschutz@NABU.de).

**Mikula P. et al. 2016. Bats as prey of diurnal birds: a global perspective. Mammal Review 46: 160-174.**

Vleermuizen worden door veel vogels gegeten. Deze literatuurstudie vond >1500 gevallen beschreven, voor 109 landen op alle continenten exclusief Antarctica. Het ging om 143 soorten dagroofvogelsoorten en 94 niet-roofvogelsoorten (in 28 families), die resp. 124 en 50 soorten vleermuizen pakten. Deze verscheidenheid en veelheid van predatoren doet vermoeden dat predatiedruk ertoe heeft geleid dat vleermuizen overwegend nachtactief zijn geworden. Het overzicht is verre van compleet, omdat blind is gevaan op de gebruikelijke zoekmachines beschikbaar via internet; vangsten van vleermuizen worden echter vaak beschreven in de ornithologische literatuur, waarvan het merendeel lokaal is en nog niet online staat. Maar dit overzicht laat in ieder geval zien hoe algemeen en wijd verspreid het verschijnsel is. (petomikula158@gmail.com).

Nus T. van & Kleefstra R. 2017. Voorjaars- en zomerdieet van Slechtvalken in relatie tot voedselaanbod op de oostelijke Waddeneilanden. *Limosa* 90: 13-24.

Van Slechtvalken op Rottumeroog (2013, paar met 1 jong) en Rottumerplaat (2014, niet broedend) werden 137 prooiresten verzameld en 21 jachtvluchten gescoord. Dat werd vergeleken met het vogelaanbod in verschillende delen van het jaar. Middelgrote en grote steltlopers waren belangrijk als prooi, maar duiven (deels postduiven) en zangvogels werden dat in de midzomerperiode als steltlopers relatief schaars waren. Gezien het overweldigende aanbod in grote delen van het jaar werden duiven, meeuwen en steltlopers naar verhouding weinig gepakt. (timvannus@hotmail.com).

**Ottenburghs J. & Ottenburghs D. 2018. Waar vertoeven Haspengouwse Torenvalken in de winter? Natuur.oriolus 84: 11-15.**

Van de als nestjong geringde Torenvalken bleef de meerderheid binnen 20 km van de geboorteplaats (afgaande op de terugmeldingen). Ze zwerven alle kanten op, maar met een lichte voorkeur voor ZW (wat misschien te maken heeft met verhoogde vanginspanning aldaar, naast een goed voedselaanbod op akkerland op de taalgrens). Er werd geen verschil in dispersie gevonden tussen mannen en vrouwen, maar dat werd vertroebeld door het hoge aandeel ongesekste vogels. Haspengouw wordt 's winters ook door vogels van buitenaf bevolkt, althans afgaande op de gevangen vogels waarvan 71% ongeringd was. Een mooie lokale studie die laat zien dat uitwerking van de eigen ringgegevens een lucratieve zaak is en inzicht kan verschaffen hoe een soort werkt (en wat nog onbekend is, dus gerichte vragen afdwingend). (jente.ottenburghs@hotmail.com).

**Otto W. 2017. Ein deutscher Rotmilan (*Milvus milvus*) in Elfenbeinküste? Ornithol. Jber. Mus. Heineanum 34: 23-27.**

Een als Rode Wouw geringde wouw uit Duitsland, teruggevonden in Ivoorkust, wordt kritisch tegen het licht gehouden. Er wordt gesuggereerd dat het vermoedelijk een hybride was met zwarte wouwen (vandaar die escapade naar West-Afrika, waar Rode Wouwen niet komen).

**Panuccio M., Duchi A., Lucia G. & Agostini N. 2017. Species-specific behaviour of raptors migrating across the Turkish straits in relation to weather and geography. Ardeola 64: 305-324.**

Onder tromgeroffel en bazuingeschal wordt oude wijn in nieuwe zakken opgediend. Hier wordt verteld dat roofvogels op trek door NW-Turkije, afhankelijk van soort, weer en geografie, hier dan wel daar passeren. Dat heeft Richard Porter in 1966 al netjes uitgelegd (met Zee van Marmora als zijpad), en is sindsdien door vele anderen uitgewerkt of partieel bevestigd. Komt bij: het hangt er zelfs vanaf wáár je in de Bosporus telt (10 km verderop kan trek naar samenstelling en intensiteit al geheel anders zijn). En jawel, die variatie wordt ook door de huidige studie aangetoond.

**Panuccio M., Martín B., Morganti M., Onrubia A. & Ferrer M. 2017. Long-term changes in autumn migration dates at the Strait of Gibraltar reflect population trends of soaring birds. Ibis 159: 55-65.**

Gibraltar is een van de moeilijkst telbare plekken met gestuwde trek van roofvogels in Europa, met dientengevolge een gebrekkige dekking van de trek (en dus lastige dataset). Die dataset wordt de laatste jaren gemolken wat betreft fenologie. Zo ook in dit stuk. Lange-termijn is trouwens een geïnflateerde term: 16 jaar lang? Dan ben ik de paus. Dat gevoegd bij grote woorden als fenologie ingebed in ecologie, gedrag, morfologie en levensgeschiedenis van soorten, en je weet dat het een-kan-zus-maar-ook-zo verhaal gaat worden waarmee we niets opschieten. En jawel: de bekende rij met beschikbare variabelen (om fenologie tegen af te zetten) passeert de revue: trends in broedpopulaties (altijd de makkelijkste weg, namelijk BirdLife-gegevens, die zó grof zijn dat ze vrijwel iedere biologische betekenis ontberen, grootte van broedpopulaties (idem), breedtegraad (zucht), lichaamsgewicht (diepe zucht), generatieduur, lengte broedperiode, fylogenie en legselgrootte. Dan vergaten ze nog hersenvolume (ook zo'n speeltje dat gratis op het internet is te vinden) en NAO-index mee te nemen, die andere speeltjes waarmee modellen vaak worden opgetuigd. Bedek dat alles met een statistische saus, en tada!, er komt wat uit. Hoe auteurs wegkomen met dit soort gemakzuchtige onzin is een raadsel.

**Paprocki N. et al. 2017. Combining migration and wintering counts to enhance understanding of population changes in a generalist raptor species, the North American Red-tailed Hawk. Condor 119: 98-107.**

Over de hele VS worden in het najaar roofvogeltellingen gedaan, en dat al tientallen jaren. Zo ook gaan ze er met Kerstmis op uit om vogels te tellen. Die gegevens gecombineerd leveren een beeld op van veranderingen in het trekpatroon van Roodstaartbuizerds. Het blijkt dat de zuidelijke telposten steeds minder passanten van deze soort zien. Dat komt doordat ze vaker niet meer trekken, of kortere afstanden trekken. De populatie is de afgelopen 30 jaar toegenomen en inmiddels afgevlakt.

Dalende aantallen in het noordoosten suggereren dat deze buizerdsoort misschien aan het afnemen is in de broedgebieden van de centrale en oostelijke provincies van Canada. (npaprocki@hawkwatch.org).

**Pietkiewicz M., Kwasniewicz P. & Luczak P. 2016. Breeding biology of the colonial nesting Common Kestrel *Falco tinnunculus* in Wrocław. Ptaki Slaska 23: 165-176.**

In 1995-2012 nam het aantal in de stad Wrocław broedende Torenvalken toe van 7 naar 22 paar (in nestkasten). De eileg viel tussen 31 maart en 26 mei (gemiddeld 22 april). Van 156 paren was de gemiddelde legselgrootte 6.25 eieren; het broedsucces was met 90.3% heel hoog. Dat deze stadse rakkers het zo goed deden, had vast te maken met het feit dat ze aan de rand van Wrocław broedden. (pieegso@gmail.com).

**Ponnikas S., Ollila T. & Kvist L. 2017. Turnover and post-bottleneck genetic structure in a recovering population of Peregrine Falcons *Falco peregrinus*. Ibis 159: 311-323.**

De klap die Slechtvalken in Finland opliepen ten tijde van het pesticidendebacke heeft geen zichtbare gevolgen gehad voor de genetische structuur van de populatie. Vermoedelijk is dat een gevolg van sterke dispersie, waardoor er geen genetische bottleneck kon ontstaan. (laura.kwist@oulu.fi).

**Reading R.P. et al. 2017. Commensal nesting of passerines and Cinereous Vulture *Aegypius monachus* in Ikh Nart Nature Reserve, Mongolia. BirdingAsia 28: 63-66.**

Takkennesten van Monniksgieren in Mongolië hadden geregeld onderhuurders, vooral Ringmussen maar ook Daurische Klauwieren en Klapeksters. De gierennesten waren behoorlijk groot (gemiddeld 72 x 166 x 155 cm voor resp. hoogte, breedte en lengte), en bleken een magneet voor Ringmussen. Twee maal werden in hetzelfde gierenest zowel Ringmussen als Daurische Klauwier broedend vastgesteld. We kennen het fenomeen van onderhuur in Nederland vooral van Boomkruiper, Winterkoning en Ringmus (in nesten van Havik). Of dit daadwerkelijk gebeurt vanwege de bescherming die de bovenhuurder zou bieden, weet ik zo net nog niet. (rpreading@gmail.com).

**Reynolds K.V., Thomas A.L.R. & Taylor G.K. 2017. Wing tucks are a response to atmospheric turbulence in the soaring flight of the steppe eagle *Aquila nipalensis*. J. R. Soc. Interface 11: 20140645.**

Iedereen die langdurig naar cirkelende roofvogels heeft gekeken kent het knikken van de hand, bij veel grotere soorten heel kenmerkend en vaak asynchroon voor beide vleugels (het kan zelfs worden gebruikt bij soortherkenning op grote afstand). Dat blijkt te maken te hebben met turbulentie, waarbij de vogel per direct reageert op abrupte variaties in luchtsnelheid. Vooral bij luchtstoten met kopwind wordt een tijdelijke reductie van de vleugelbelasting gecorrigeerd met een vleugelknik. Was natuurlijk al bekend, maar is nu met behulp van grondapparatuur (voor positie, hoogte en vliegsnelheid) en een rugcamera experimenteel getest. Laat die luchtridders maar schuiven; die waren turbulentie al de baas toen wij nog op onze knokkels liepen en in bomen slingerden. (graham.taylor@zoo.ox.ac.uk).

**Santos C. et al. 2017. Match between soaring modes of black kite and the fine-scale distribution of updrafts. Scientific Reports 7: 6421.**

21 Zwarte Wouwen kregen een GPS-zender aangemeten, waarmee metingen gedaan werden aan vlieggedrag tijdens de trek (bij Tarifa, Zuid-Spanje). Wat blijkt: de wijze van opschroeven lieten ze afhangen van de lokale omstandigheden, namelijk op thermiek (in cirkelvormige vliegbeweging) of via orografische luchtstromingen (luchtmassa's die van laag naar hoog stromen; lijnvormige vliegbeweging). Niet verrassend; deze jongens weten echt wel wat ze doen en hebben geleerd optimaal gebruik te maken van uiteenlopende omstandigheden. (cdsantos@orn.mpg.de).

**Sergio F. et al. 2017. Migration by breeders and floaters of a long-lived raptor: implications for recruitment and territory quality. *Anim. Behav.* 131: 59-72.**

Van broedvogels weten we enorm veel, maar des te minder van de vogels die er wel zijn maar nog niet broeden, veelal jongelingen. Bij Zwarte Wouw is die groep niet-broeders (floaters) in Spanje onderzocht door ze als jong te zenderen en vervolgens gedurende hun leven te volgen. Wat blijkt: ze vertrekken in het najaar later van de broedplaatsen, en komen in het voorjaar later terug (uit de Afrikaanse overwinteringsgebieden), dan de broedvogels. Die latere terugreis proberen ze in te korten door sneller te vliegen en korter op stopovers rond te hangen; onderweg hadden ze echter veel last van zijwinden (met vorderende leeftijd leren ze daar beter mee om te gaan). Hoe belangrijk een snelle terugkeer is, blijkt na ongeveer drie jaar. Rond die tijd zijn de niet-broeders in twee groepen uiteengevallen: de vogels die zich een vroege aankomst op de broedplaatsen hebben aangeleerd, en zij die dat nog niet kunnen. De consequenties zijn enorm: de vroege vogels overleven beter, weten zich een territorium te verwerven en worden succesvolle broedvogels, terwijl de laat-aankomers geleidelijk uit de populatie worden gewied en oplossen. Timing is dus van levensbelang, en vroeg aankomen is iets dat je moet leren. Mooie studie: lange adem, detail, inclusief floaters, leerprocessen tijdens het leven (zie ook bespreking in Takkeling 23: 189-191) (fsergio@ebd.csic.es).

**Therrien J.-F. et al. 2017. Long-term phenological shifts in migration and breeding-area residency in eastern North American raptors. *Auk* 134: 871-881.**

Voor oostelijk Canada en het noordoosten van de Verenigde Staten werden systematische tellingen van gestuwde roofvogeltrek over 1985-2012 gebruikt om verschuivingen in fenologie te beschrijven. Duister verhaal, waarbij de uitspraken niet (geheel) in overeenstemming zijn met de bevindingen. De bevindingen zijn bovendien nagenoeg onbruikbaar doordat op soortniveau wordt gekeken, niet gesplitst naar leeftijd en geslacht. Dat maakt het biologisch een ratjetoe van zus of zo. De najaarstrek van korte-afstandstrekken zou gemiddeld 1.03 dagen per 10 jaar naar achteren zijn geschoven, die van de lange-afstandstrekken onveranderd zijn gebleven. Gemiddelden zeggen niks: voor sommige soorten gaat het op, voor andere niet. Idem voorjaarstrek: vele soorten naar voren geschoven, óók twee lange-afstandstrekken, enkele niet. Ze vinden geen correlatie van deze fenologische veranderingen met NAO-index of temperatuur, maar denken toch dat klimaat hier aan het werk is. Kortom, gelovigen aan het woord. Waarom moet zoiets onduidelijks in het keurslijf van klimaat worden gepropt? Nog los van het biologisch irrelevante gebruik van soorten en gemiddelden, en dat voor een willekeurig (en tamelijk kort) tijdvak. (therrien@hawkmountain.org).

**Tolvanen J., Pakanen V.-M., Valkama J. & Tornberg R. 2017. Apparent survival,**



**territory turnover and site fidelity rates in Northern Goshawk *Accipiter gentilis* populations close to the northern range limit. *Bird Study* 64: 168-177.**

In Finland wonen die-hard-roofvogelaars die enorme gebieden op nesten uitkammen, oudervogels vangen, jongen ringen, en na verloop van tijd analyses uitvoeren op dat materiaal. Van Haviken, bijvoorbeeld, met gegevens gesplitst voor Noord- en Zuid-Finland. Of tijdvakken als 1999-2016 (noord) en 2002-16 (zuid) écht aanspraak maken op de betiteling lange-termijn, is echter de vraag. Niettemin, dat is de basis voor de bevinding dat broedende adulte haviken (mannen én vrouwen) een lage jaarlijkse overleving hadden (53-72%, kennelijk, want je weet natuurlijk niet of vogels zich uit het blikveld van de onderzoekers hebben verplaatst). Ze vonden een sterk ontwikkelde dispersie voor vrouwen, vooral in Noord-Finland. Hoe en waarom blijft onduidelijk (winterweer werkt verschillend op mannen en vrouwen?). Zo ook waarom deze uitkomsten zo afwijkend zijn ten opzichte van wat uit het verleden van Finse Haviken bekend is. Opmerkelijk verder, en een beetje de makke van veel studies: het geloof in de uitkomsten van analyses (die geen rekening houden met de fijne kneepjes van het leven). Kortom: wat weten we weinig! (jere.tolvanen@oulu.fi).

**Yamaguchi N.M., Hiraoka E., Hijikatu N. & Higuchi H. 2017. Migration routes of satellite-tracked Rough-legged Buzzards from Japan: the relationship between movement patterns and snow cover. *Ornithol. Science* 16: 33-41.**

In januari 2008 werd Japan overspoeld door 350-400 Ruigpootbuizerds. Ze waren door sneeuwval van het vasteland van China verdreven. Vier kregen een zender. Hun terugreis verliep verschillend, afhankelijk van waar ze hadden overwinterd. Een jonge vogel zwierf in de zomer rond in een groot gebied (zwerfgedrag kenmerkend voor jonge vogels). Tijdens de terugreis volgden ze het smelten van de sneeuw op de voet. Ze broedden in NO-Rusland (Chukotka). (noriyuki@nagasaki-u-ac-jp).

**Zekhuis M. 2017. Waarnemingen aan een broedgeval van Rode Wouwen bij Deventer in 2017. *Vogels in Overijssel* 16: 13-23.**

Op een nest bij Deventer werden drie jonge Rode Wouwen geringd (31 mei) op een nest in een zomereik. Het paar van dit nest moet op 7 april met de eileg zijn begonnen. Op 9 juli waren 2 van de 3 jongen uitgevlogen (derde stond nog op nest). Op 31 juli werd er een volwassen vogel met prooi vliegend richting nestbos waargenomen. De laatste waarneming stamde van 3 augustus. Prooiresten op en bij het nest leverden een gevarieerd beeld op: Kievit, meerkoet, postduif, zanglijster (2), gaai, jonge zwarte kraai, jong zangvogeltje, 3 bruine ratten, 3 hazen (achtervoetjes 55, 85 en 100 mm; die van 55 mm moet welhaast een konijn zijn geweest), rosse woelmuis. In 9 braakballen zaten vooral resten van zoogdieren: hond, rosse woelmuis, muskusrat, beverrat, bruine rat, bosmuis, dwergmuis, veld- en aardmuis, huisspitsmuis en konijn. Het jongste jong werd op 9 augustus bijna 35 km noordoostelijk van het nestbos dood gevonden, waarschijnlijk al 2-3 weken dood. In een naschrift worden twee andere broedgevallen gemeld, namelijk bij Ommen (1 jong) en Heino (mislukt in eifase). (markzekhuis@gmail.com).